

پارادایم مدیریت مبتنی بر منابع، به عنوان ضرورت ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران

mobini20@yahoo.com

محمد مبینی / استادیار دانشکده و پژوهشکده مطالعات بین‌الملل، دانشگاه جامع امام حسین ع

دریافت: ۱۳۹۶/۰۵/۰۳ - پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۲۴

چکیده

جهان امروزی، نه در کنترل ماست و نه قابل پیش‌بینی است؛ نه می‌توان منتظر اقدامات و حرکات ماند و نه می‌توان عکس‌العملی نشان نداد؛ زیرا علت، شدت و جهت تغییرات مشخص نیست. بنابراین، دیدگاه مبتنی بر محیط در شرایط فعلی برای کشور امکان‌پذیر نیست؛ انتخاب «استراتژی مبتنی بر منابع»، عقلایی و هوشمندانه می‌باشد.

هدف این پژوهش، بررسی میزان ضرورت «پارادایم مبتنی بر منابع»، در ساخت درونی نظام می‌باشد. «پارادایم مبتنی بر منابع»، به‌عنوان چارچوب نظری تحقیق می‌باشد. روش پژوهش، به صورت کیفی و با به کارگیری روش دلفی فازی و با مراجعه به ۱۳ نفر از خبرگان صورت گرفته است. پس از سه دور نظرسنجی از افراد صاحب‌نظر، مولفه‌ها و شاخص‌های ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران شناسایی گردید. نتایج تحقیق نشان داد که در بُعد اقتصاد، مؤلفه اقتصاد مقاومتی؛ در بُعد سیستم‌های اجتماعی، همبستگی اجتماعی؛ در بُعد سیاست، هم‌افزایی در سیاست و در بُعد تکنولوژی، قطع وابستگی به خارج، به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی ساخت درونی نظام محسوب می‌گردند.

کلیدواژه‌ها: پارادایم مبتنی بر منابع، ساخت درونی نظام، اقتصاد مقاومتی، همبستگی اجتماعی.

طرح مسئله

در نظام بین‌الملل، کشورها از لحاظ امکانات و توانایی‌های مادی و معنوی در یک سطح قرار ندارند. به همین دلیل، منافع دولت‌ها گاهی با یکدیگر متفاوت است. این امر به بروز درگیری بین آنها می‌انجامد. تأمین بالاترین حد امنیت ملی، یکی از نگرانی‌های عمده دولت‌ها و یکی از پایه‌های سیاست خارجی آنها در گذشته و حال تلقی می‌شود (ماندل، ۱۳۷۹، ص ۱۱). در قرون گذشته، برخی کشورها، برای مصون ماندن از گزند بیگانگان و حفظ امنیت جوامع خویش، راه انزواطلبی در پیش می‌گرفتند. امروزه روش‌های قدیمی کنار گذاشته شده، جای آنها را سیاست‌های دیگری گرفته است. استفاده از سیستم بازدارندگی، امنیت دسته جمعی، ایجاد نهادهای فراملی و همگرایی، خلع سلاح، کنترل تسلیحات و بهره‌گیری از دیپلماسی و اتخاذ راهبردهای مطلوب در سیاست خارجی (همان)، از جمله نمودهای مشهور این فرایند جدید است. در این خصوص، مقام معظم رهبری، با دوراندیشی و حساسیت برای پیشرفت به سمت آرمان‌های انقلاب، اساس کار را در ساخت درونی قدرت (حسینی خامنه‌ای، ۳۰ تیر ۱۳۹۲) و بر تقویت جدی و استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی (حسینی خامنه‌ای، ۱۲ مرداد ۱۳۹۲) تأکید نمودند. همچنین، اثرگذاری این استحکام را در اوضاع منطقه و جهان یادآور شده‌اند (حسینی خامنه‌ای، ۲۰ شهریور ۱۳۹۲). ایشان عامل حفظ‌کننده کشور را در مقابل هر افزون‌طلبی، انحصارطلبی، تجاوز، ماجراجویی و بحران‌سازی، استحکام ساخت داخلی نظام عنوان نموده‌اند (حسینی خامنه‌ای، ۳۰ تیر ۱۳۹۲).

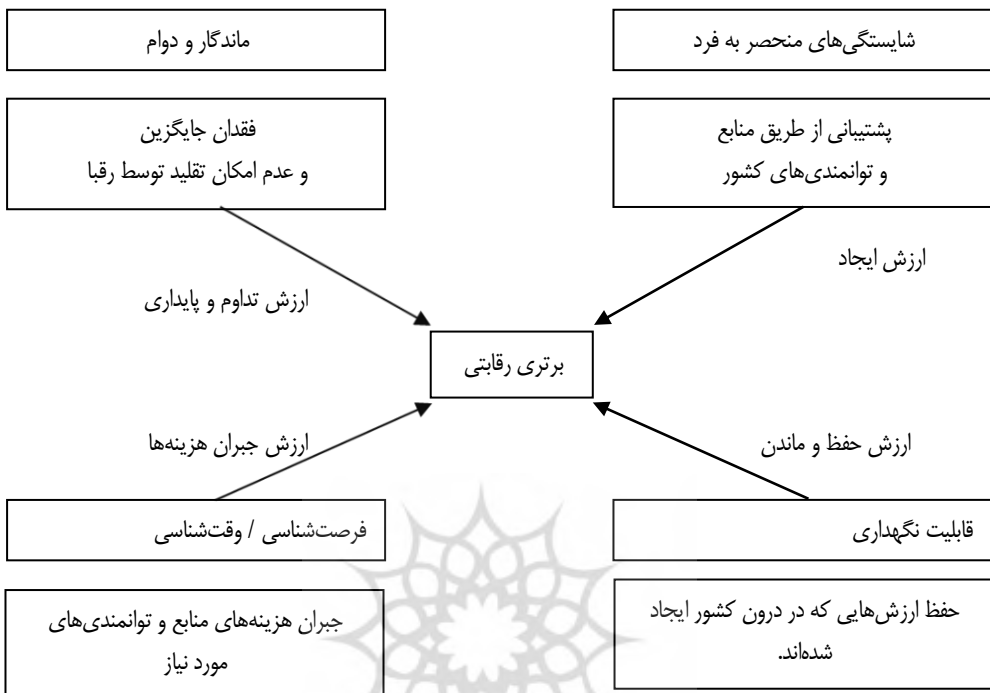
بر این اساس، تلاش مستمر برای استحکام ساخت درونی نظام و گسترش دامنه استحکام آن، یکی از مهم‌ترین اولویت‌های کشور ما هم در عرصه داخلی و هم در عرصه روابط بین‌الملل به‌شمار می‌رود. تأمل و تدقیق در بیانات مقام معظم رهبری، حاکی از این حقیقت اساسی است که نگاه به بیرون و رویکرد مبتنی بر محیط، پاسخگوی مشکلات گوناگون کشور نیست. تنها علاج این موضوع، تکیه به پارادایم مبتنی بر منابع و ظرفیت‌های داخلی می‌باشد. حال سؤال اصلی این است که ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های استحکام ساخت درونی نظام، با توجه به پارادایم مبتنی بر منابع کدامند؟

ادبیات تحقیق

رویکرد مبتنی بر منابع

رویکرد مبتنی بر منابع (Resource-based view) به طور قابل ملاحظه‌ای، به منابع اصلی رقابتی همچون توسعه منابع و قابلیت‌ها در بخش‌های مختلف کشور می‌پردازد. این رویکرد، تبیین عملکرد عالی را به سمت موقعیت رقابتی سوق داده، و بر مشخصه‌های داخلی کشور، به ویژه منابع استراتژیک آن متمرکز است. اساس مدل مبتنی بر منابع در شکل ۱ آمده است. بر طبق این مدل، برتری رقابتی زمانی ایجاد می‌شود که منابع و قابلیت‌هایی که انحصاراً در اختیار کشور قرار دارند، صرف ایجاد شایستگی‌های منحصر به فرد شوند. علاوه بر این، باید برتری حاصله را در شرایطی حفظ کرد که امکان جایگزینی و تقلید توانمندی، توسط سایر رقبای کشور وجود نداشته باشد. همچنین،

منافع حاصل از این برتری در درون کشور کسب شده، توسط عوامل خارجی تخصیص نیافته باشد (هکس و مجلوف، ۱۳۹۳، ص ۱۲).

شکل ۱. دیدگاه مبتنی بر منابع

چهار مفروض اصلی دیدگاه مبتنی بر منابع برای کسب برتری رقابتی عبارتند از:

الف. شایستگی‌های منحصر به فرد

منابع و قابلیت‌ها، سرچشمه شایستگی‌های منحصر به فرد کشور هستند. منابع می‌توانند به صورت منابع ملموس، نظیر منابع مالی و دارایی‌های فیزیکی و یا به صورت منابع غیرملموس، نظیر شهرت، ابتکار در محصولات و خدمات و استفاده از فناوری باشند. منابع از طریق روش‌های مورد عمل کشور، به قابلیت‌ها تبدیل می‌شوند. اغلب منابع و قابلیت‌ها، نتیجه سرمایه‌گذاری در عوامل پایدار، تخصصی و غیرقابل داد و ستد هستند. این همان چیزی است که گماوت (Ghemawat) آن را «تعهد» نامیده است. از نظر وی، تعهد هم در عملکرد سازمانی است و هم موجب سودآوری مورد نظر در بخش‌هایی خواهد شد که در صنعت مورد نظر رقابت می‌کنند. تعهد، منجر به اتخاذ تصمیم‌های مهم، دارای پشتوانه سرمایه‌گذاری شده و استراتژی‌ها را به صورت الگوهای پایدار تصمیم‌گیری شکل می‌دهد. این الگوها، به صورت گسسته بوده‌اند و تعهد، نتیجه حاصل از استقرار مجدد استراتژی در کشور را تغییر می‌دهد.

ب. قابلیت پایداری

وجود شرایط منحصر به فرد بودن در یک استراتژی، برای پایدار کردن برتری رقابتی ضروری است. از رویکرد مبتنی بر منابع، منابع کشور باید دارای ویژگی‌های باشند که بتوانند به صورت بالقوه، برتری رقابتی پایدار را حفظ کنند. این ویژگی‌ها عبارتند از: با ارزش، کمیاب، غیرقابل تقلید و جایگزین.

ج. قابلیت حفظ (نگهداری)

اگر استراتژی منحصر به فرد و پایدار باشد، می‌تواند ایجاد کننده ارزش اقتصادی نیز باشد. قابلیت حفظ، به این سؤال پاسخ می‌دهد که چه کسی از حاصل کار بهره‌مند خواهد شد. گاهی به دلیل وجود شکاف بین مالکیت و کنترل، مالکان واقعی نمی‌توانند از مجموع ارزش تولید شده بهره‌مند شوند. ممکن است، کنترل عوامل مکمل و تخصصی توسط اشخاصی غیر از مالکان، صورت گیرد. در نتیجه، موجب خروج نقدینگی از کسب و کار شود.

د. فرصت‌شناسی و وقت‌شناسی

یکی دیگر از شرایط ضروری برای کسب برتری رقابتی، وجود منابع مالی می‌باشد. هزینه‌هایی که صرف کسب منابع می‌شوند، باید کمتر از ارزش تولید شده توسط آن منابع باشند. به عبارت دیگر، هزینه مستتر در اجرای استراتژی، نباید بر ارزش تولید شده در آن واحد، فزونی داشته باشد. لازمه تأمین برتری رقابتی، ایجاد شرایط مناسب در زمان و فرصت مناسب است.

با توجه به دیدگاه مبتنی بر منابع، مقام معظم رهبری تأکید دارند که مجموعه منابع خاص کشور، تعیین کننده عملکرد بالای کشور هست. منابع استراتژیک کشور، مانند منابع فیزیکی، سرمایه‌های انسانی و منابع سازمانی، مانند توانمندی‌ها، فرایندهای سازمانی، دانش اطلاعاتی و... که ارزشمند و کمیاب بوده و جایگزینی و تقلید آن هزینه‌زا می‌باشند، برای حل مشکلات و پیشرفت کشور ضروری هستند. منتها چالش مدیران کشور، در شناسایی و مدیریت این منابع است.

ساخت درونی قدرت

ساخت درونی قدرت، متشکل از اجزا و واحدهای به هم پیوسته‌ای است که برابند افزایش توان هر یک از این واحدها، می‌تواند منجر به تقویت مقوله «اقتدار ملی» در یک کشور گردد. اجزای ساخت درونی قدرت، هم در حوزه‌های نرم‌افزاری و هم در حوزه‌های سخت‌افزاری، با تکیه بر ظرفیت‌های بومی و توانمندی‌های داخلی قابل تعریف هستند. این رویکرد، به مقوله اقتدار ملی در برابر نظریات «وابستگی» و «وابستگی متقابل» قرار دارد. اگر چه به ظاهر تابعی از درون‌گرایی است، اما در پی ایجاد موازنه برای تعاملات استراتژیک برای گریز از رویکردهایی است که تغلب قهریه را ترجیح می‌دهند.

اهمیت تقویت ساخت درونی نظام و اساس کار بودن این مسئله و تقویت درونی کشور، با اندیشه کامل، نگاه

عقلانه و خردمندانه به طور مکرر در بیانات مقام معظم رهبری مطرح شده است. استحکام درونی، مطابق نظر معظم‌له، آن چیزی است که جوامع را در راه‌های مطلوب خودشان قادر می‌سازد و قدرت برخورد با چالش‌ها را به جوامع می‌دهد. مطابق نظر مقام معظم رهبری، وزن و اعتبار کشورها، دولت‌ها و ملت‌ها، وابسته به میزان بهره‌برداری از منابع درونی و اتکا به استعداد درونی خویش می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۷ مهر ۱۳۹۲).

عناصر استحکام ساخت درونی کشور، به دو بخش عناصر «همیشگی» و «فصلی» تقسیم می‌شود. عزم راسخ مردم و مسئولان و حفظ تصمیم در مواجهه با مشکلات و حرکت به سمت آرمان‌ها، در زمره عناصر همیشگی ساخت درونی کشور بوده، تکیه بر روی مسئله اقتصاد و مسئله پیشرفت علمی کشور از عناصر فصلی محسوب می‌شوند (حسینی خامنه‌ای، ۳۰ تیر ۱۳۹۲). موضوع بعدی برای ساخت اقتدار درونی ملت، به کار گرفتن عقل و معنویت و توکل و حرکت و عمل است (حسینی خامنه‌ای، ۲۰ شهریور ۱۳۹۲).

تکیه بر علم و دانش خود، اساس بودن تولید داخلی، نگاه خوش‌بینانه به استعداد بومی کشور، تکیه بر استعدادهای درونی، ابتکار نیروی انسانی در راستای دیدگاه مبنی بر منابع مطرح بوده، اساس استحکام ساخت درونی نظام می‌باشند (حسینی خامنه‌ای، ۲۶ شهریور ۱۳۹۲) و نتیجه این استحکام نیز، حفظ کشور در برابر هر گونه افزون‌طلبی، انحصارطلبی، تجاوز، ماجراجویی و بحران است (حسینی خامنه‌ای، ۲۲ اردیبهشت ۱۳۸۲).

ادیبیت و عملکرد امام خمینی علیه السلام درباره استحکام ساخت درونی قابل توجه است. ملاحظه ادبیات انقلابی حضرت امام، نشان می‌دهد که تکیه اصلی ایشان بر روی ساخت درونی ملت است؛ احیای روح عزت، نه با تفاخر، نه با غرور، نه با به‌خودبستن، بلکه با استحکام ساخت درونی همیشه مد نظر ایشان بوده است. مطابق دیدگاه بنیانگذار انقلاب اسلامی، عزت به معنای ساخت مستحکم درونی یک فرد یا یک جامعه است که او را در مقابله با دشمن، در مقابله با موانع، دارای اقتدار می‌کند و بر چالش‌ها غلبه می‌بخشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۴ خرداد ۱۳۹۱).

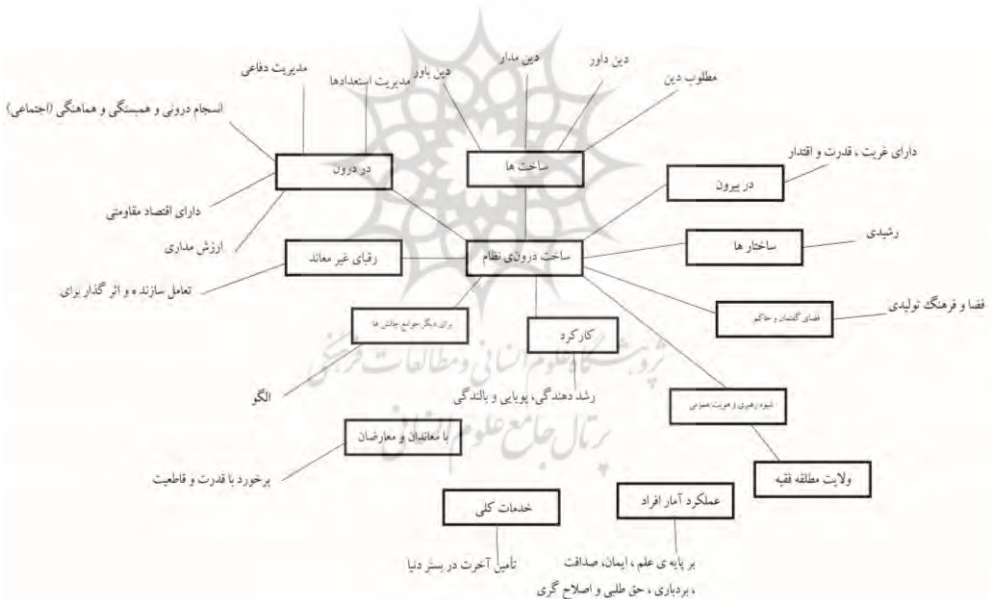
موضوع بسیار مهم دیگر در استحکام درونی نظام جمهوری اسلامی، مسئله اقتصاد است. با عنایت به دیدگاه مبتنی بر منابع، اتکا بر تولید داخلی، استحکام بنیه درونی اقتصاد و فعال کردن ظرفیت‌های درونی کشور، در نسخه اقتصاد مقاومتی دیده شده است (حسینی خامنه‌ای، ۱۶ تیر ۱۳۹۳). ساخت داخلی قدرت در کشور، بخصوص در زمینه اقتصادی، ساخت مستحکم اقتصادی کشور مذاکره از موضع نیاز را به مذاکره از موضع قدرت مبدل می‌سازد (حسینی خامنه‌ای، ۹ اردیبهشت ۱۳۹۴).

جامعه مستحکم، جامعه‌ای است که در قالب شخصیت حضرت امام علیه السلام تبلور یابد. اگر جامعه ایران، با شاخصه عقلانیت و اعتماد، به مظهری از ایمان و تعبد و انقلابی‌گری رسید، این جامعه، می‌تواند براساس استحکام قدرت درونی پیش برود.

عناصر مفهومی ساخت درونی نظام

ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران، نیازمند ساختار و محتوای متعددی است. با عنایت به آیات و

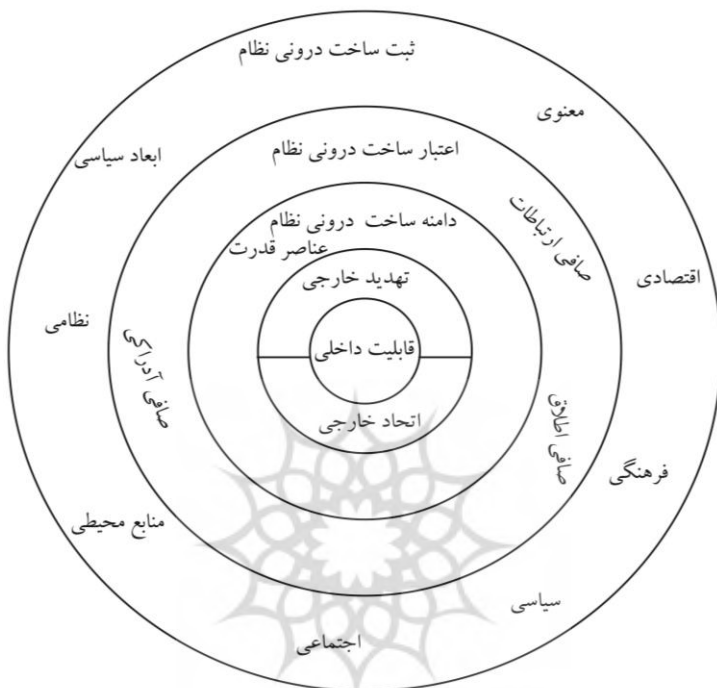
روایات و بیانات مقام معظم رهبری، ساختار و شاخص‌هایی که در این خصوص تعیین‌کننده و تأثیرگذار هستند، به این شرح می‌باشند: برای استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی، نظام فلسفی حاکم بر آن، باید مبتنی بر دین، نظام حقوقی آن بر مبنای آموزه‌های دین و نظام حقوقی و کارکردی آن، باید هماهنگ با دین و آموزه‌های دینی باشد. جامعه‌ای که نظام آرمانی و اهداف آن مبتنی بر دین شد، باید به لحاظ ساختاری رشید بوده، فضای گفتمانی و فرهنگی حاکم بر آن، توحیدی باشد؛ برای سایر جوامع و ملت‌ها، الگو بوده و با رقبای غیرمعاند خود تعامل سازنده و اثرگذار، با محوریت اشتراکات برای تداوم استحکام ساخت درونی نظام، نوع روابط و شیوه رهبری و مدیریت عمومی، بر پایه ولایت لازم و ضروری است. این امر، نیازمند برخورداری از استقلال، خودکفایی و خوداتکایی در همه ابعاد است. غایت چنین جامعه‌ای، تأمین آخرت در بستر دنیا است و عملکرد آحاد جامعه، باید بر پایه علم، ایمان، صداقت، بردباری و تلاش، خلوص نیت، حق‌طلبی و اصلاح‌گری تعریف گردد. در ادامه، مدل خرد استحکام ساخت درونی نظام، به شکل زیر نشان داده می‌شود:

شکل ۲. شاخص‌های اثرگذار بر ساخت درونی نظام

با توجه به ماهیت چندوجهی مفهوم «ساخت درونی نظام»، شناخت و ترکیب عناصر تشکیل‌دهنده آن، ضروری است. حوزه‌های نظامی، اقتصادی منابع / محیطی و سیاسی / فرهنگی، ابعاد اصلی و مختلف ساخت درونی نظام را نمایان می‌سازد. شکل، نوعی نمایش اولیه از ارتباط بین این اجزاء است و نشان می‌دهد که چگونه آنها به ترتیب

دامنه، اعتبار و جهت تحلیل و سیاست ساخت درونی نظام را تعیین می‌کنند. این شکل، یک دیدگاه کلی دربارهٔ عناصر ساخت درونی نظام را ارائه می‌کند و تأکید می‌کند که چگونه هریک از آنها، برای برخورد با چارچوب جدید قدرت در منطقه غرب آسیا و جهان، متحول شده‌اند.

شکل ۳. عناصر مفهومی ساخت درونی نظام

عناصر یا عوامل قدرت

همان‌گونه که نمودار نشان می‌دهد، در مرکز هسته اصلی ساخت درونی نظام، عوامل قدرت مربوط به توانایی، تهدید و اتحاد قرار دارد. البته مفهوم کلی «قدرت»، دارای جنبه‌های زیادی است که شامل توان غلبه بر موانع، رفتن به راه و روش خود و پیروزی در کشمکش است. قابلیت یا توانایی، که تقویت‌کننده ضروری ساخت درونی نظام است، شامل میزان ظرفیت داخلی یک کشور برای کسب اهداف ساخت درونی نظام، یا همان آرمان‌های انقلاب می‌شود. تهدید، که یک فشار منفی خارجی / داخلی، در خصوص ساخت درونی نظام است، برای ایجاد اختلال در توانایی کشور، برای کسب اهداف ساخت درونی نظام می‌باشد. اتحاد، که یک فرصت و امکان خارجی مثبت برای ساخت درونی نظام است، شامل حمایت خارجی است تا چه حدی می‌تواند قابلیت تأمین اهداف ساخت درونی را افزایش دهد. بنابراین، قدرت به‌طور کلی پایه راهبرد کلان «ساخت درونی نظام»

را از لحاظ دامنه و گستردگی تعیین می‌کند. روتگب (Rothgeb) اشاره می‌کند که در دوران بعد از جنگ سرد و افزایش روزافزون وابستگی متقابل، تحلیل قدرت، مهمتر از گذشته است. چون تماس بین بازیگران و برخورد اجتناب‌ناپذیر منافع آنها، افزایش یافته است. این خود میل به اعمال نفوذ بر رفتار دیگران برای حفظ منافع خودی را تقویت می‌کند (روتگب، ۱۹۹۳، ص ۱۹۳). با این حال، به نظر می‌رسد عناصر قدرت در واکنش به تحولات پس از جنگ سرد، از لحاظ ساخت درونی نظام، کمترین تغییر را پذیرفته است.

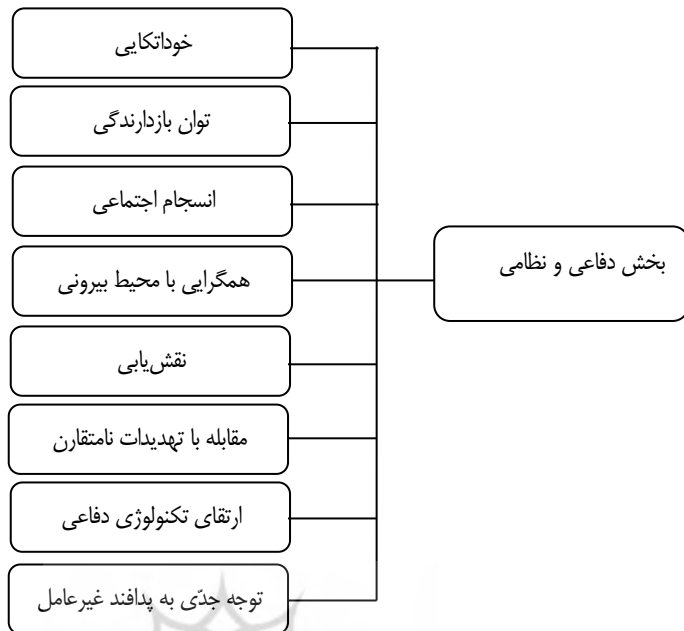
با عطف توجه به مفهوم قابلیت داخلی، می‌توان گفت: عصر حاضر شاهد کاهش بیشتر اهمیت عناصر محسوس قدرت مثل وسعت جغرافیایی و سطح جمعیت کشور و در عین حال، از افزایش اهمیت عناصر غیرمحسوس قدرت مثل کیفیت رهبری و دیپلماسی است (راست و اسرار، ۱۹۹۲، ص ۱۳۶-۱۵۱). در نتیجه، برای ملت‌ها، ارزیابی منظم کلی قابلیت خود و نیز مقایسه قابلیت‌های خود با سایر ملت‌ها و درک موقعیت خود، در سلسله‌مراتب قدرت در جهان مشکل‌تر شده است. در بین قابلیت‌های محسوس، به نظر می‌رسد قدرت نظامی تا حدودی، جای خود را به قدرت اقتصادی و قابلیت دسترسی به منابع طبیعی می‌دهد. در حوزه قدرت نظامی، اخیراً ثابت شده است که عناصر غیرمحسوس، مثل آموزش و توانایی فرماندهی و کنترل، حداقل به اندازه عوامل محسوسی چون میزان نیرو و پیچیدگی تسلیحات مهم است.

استحکام بُعد نظامی و دفاعی کشور

وجود نیروهای مسلح در همه نظام‌های سیاسی دنیا، از گذشته تاکنون، از اهمیت و ضرورت فراوانی برخوردار بوده است. امروزه، اندیشمندان و نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل، جملگی بر این نظرند که برخورداری هر نظام و حاکمیتی از آمادگی نظامی، که در سایه وجود یک سازمان نظامی توانمند حاصل می‌شود، از عناصر کلیدی «قدرت ملی» آن کشور و نظام است (فرازی، ۱۳۸۴، ص ۱۴۱).

بارزترین و دقیق‌ترین عناصر تعیین‌کننده و با اهمیت در قدرت ملی یک کشور، عناصر نظامی می‌باشند. همه ابعاد قدرت هر واحد سیاسی، در نهایت به دو بُعد سیاسی و نظامی قدرت برمی‌گردند. ارزیابی و بررسی صحیح عناصر نظامی و دفاعی، از اموری است که در تعیین استحکام درونی قدرت نظام جمهوری اسلامی، نقش تعیین‌کننده دارد. بدین وسیله، میزان تأثیر آنها بر سایر ابعاد قدرت ملی و تأثیرپذیری آنها و نیز قدرت سایر واحدهای سیاسی مشخص گردد. طبق فرمایش مقام معظم رهبری، در نظام جمهوری اسلامی، وظیفه اصلی نیروهای مسلح، دفاع از مرزهای امنیت ملی است. بنابراین، باید توان عملیاتی و نظامی و انگیزه‌های معنوی این نیروها همواره تقویت شود.

با بررسی مجموعه بیانات حضرت امام خمینی (ع) و مقام معظم رهبری و با ملاحظه مجموعه نظریات موجود، برای اینکه بُعد نظامی و دفاعی بتواند در جهت استحکام و تقویت قدرت درونی نظام، نقش اصلی خود را ایفا کند، بخش دفاعی و نظامی کشور باید دارای مؤلفه‌های ذیل باشد:

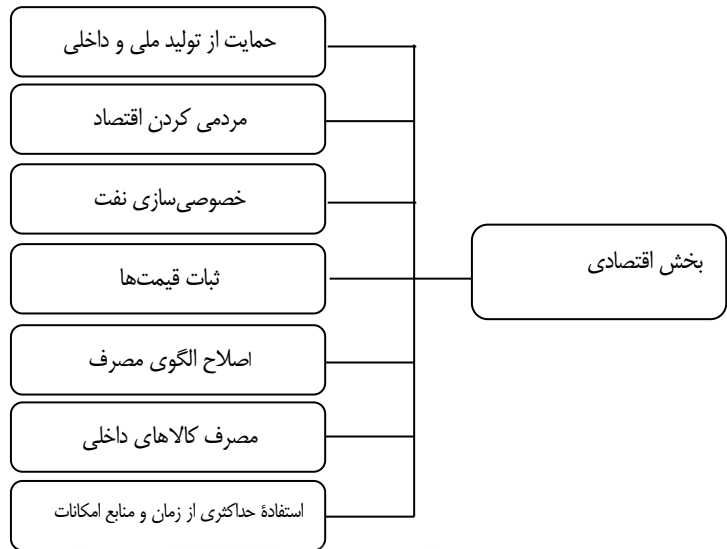
شکل ۴. مؤلفه‌های استحکام‌بخش قدرت نظامی و درونی نظام جمهوری اسلامی

استحکام بعد اقتصادی کشور

استحکام درونی نظام، در هر زمینه‌ای تعیین‌کننده است. بنابراین، حوزه اقتصاد یکی از حوزه‌های بسیار ضروری به‌شمار می‌آید. با توجه به محتوای سند چشم‌انداز کشور، در سال ۱۴۰۴، ایران باید رتبه اول منطقه به لحاظ اقتصاد علمی و فناوری باشد. تضعیف اقتصاد ایران، به‌عنوان هدف کشورهای غربی برای دستیابی به اهداف تعیین شده آنها مشکل‌آفرین می‌شود. همچنین، قطع وابستگی از بیگانگان در جنبه‌های مختلف، بخصوص در بُعد اقتصادی، از مواردی است که امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری، در بیانات و نوشته‌های خود، آن را از مردم و مسئولان انتظار داشته، و همواره بر آن تأکید کرده‌اند.

اسلام و استکبار، دو مقوله ضد هم هستند و امکان سازش میان آنها وجود ندارد. از این‌رو، ملتی که اسلام و طریق مبارزه با استکبار را برگزیده است، چاره‌ای ندارد، جز اینکه برای تأمین زندگی سرفرازانه خود و رهایی از زیر فشار دشمنان، به سمت خودکفایی و استقلال حرکت کند. یکی از رموز تأکید حضرت امام علیه السلام به خودکفایی و استقلال نیز همین امر است.

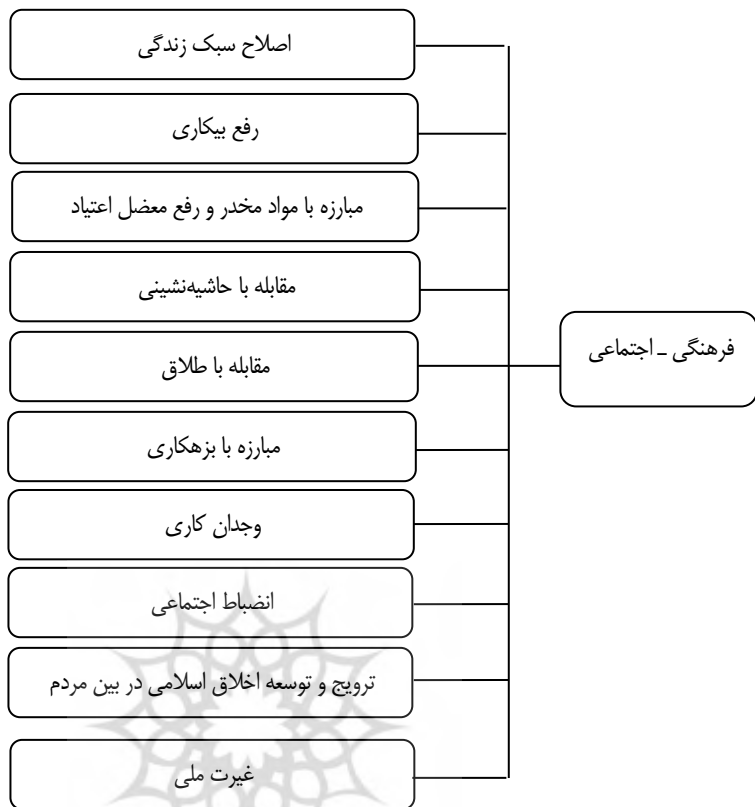
آنچه در بیان امام خمینی علیه السلام خودکفایی و استقلال اقتصادی نامیده شده است، در زبان رهبر معظم انقلاب اسلامی علیه السلام به «اقتصاد مقاومتی» نامبردار است. مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، به‌عنوان بسته استحکام‌بخش بُعد اقتصادی ایران در شکل ذیل نشان داده شده است:

شکل ۵. مؤلفه‌های استحکام بخش قدرت اقتصادی نظام جمهوری اسلامی

استحکام بعد فرهنگی - اجتماعی کشور

در زمان‌های سخت و دشوار، مفهوم بخشی از اجتماع بودن و اهمیت آن بهتر درک می‌شود؛ عضوی از گروه اجتماعی شما، در زمان مشکلات به کمک شما می‌شتابد. جامعه می‌تواند شما را از لحاظ جسمانی، عاطفی، مالی یا پزشکی حمایت کند. هویت یک جامعه را روابط اجتماعی درونی آن شکل می‌دهند. شبکه روابط اجتماعی را می‌توان بسان ساختار و نقشه روابط بین افراد تعریف کرد. روابط بین افراد، مبنای تعامل اجتماعی در یک جامعه است. افراد متعلق به قومیت‌ها و فرهنگ‌های گوناگون، در قالب جامعه با هم یکی می‌شوند. تعاملات بین این گروه‌ها، وابستگی‌های اجتماعی قوی‌ای به وجود می‌آورد که منجر به همزیستی طولانی‌مدت بین آنها می‌شود. یکی از راه‌های نابودی یک کشور یا نظام، هجمه فرهنگی و شکستن وحدت همگانی است؛ فرهنگ تعیین‌کننده چگونگی تفکر و احساس اعضای جامعه و راهنمای اعمال انسان‌ها و معرف جهان‌بینی‌های آنان در زندگی است. اهمیت فرهنگ در تحقق و تداوم انقلاب اسلامی و جایگاه رفیع آن نزد رهبران، از نکاتی است که بر هیچ کس پوشیده نیست. به‌طوریکه حضرت امام علیه السلام، انقلاب اسلامی را یک انقلاب فرهنگی معرفی کرده، مقام معظم رهبری مسئله فرهنگ را یک مسئله حیاتی برای کشور دانسته، و بر مدیریت فرهنگی و مهندسی فرهنگ و پرداختن جدی به مقوله فرهنگ، به‌عنوان اولویت اول کشور تأکید کرده‌اند. برای استحکام فرهنگی کشور، وجود عناصر و مؤلفه‌هایی ضرورت دارد که در شکل ۶ به آنها پرداخته شده است:

شکل ۶. مؤلفه‌های استحکام‌بخش قدرت فرهنگی - اجتماعی نظام جمهوری اسلامی

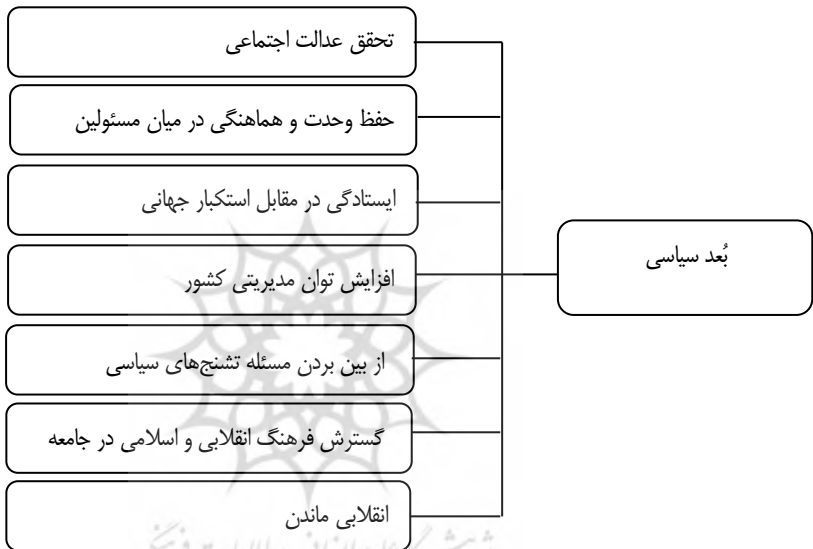
استحکام بُعد سیاسی کشور

فرهنگ سیاسی باورها، اندیشه و عقاید مربوط به سیاست، قدرت و رهبری جامعه است. فرهنگ سیاسی و افکار عمومی، هر دو با تمایلات سیاسی در جامعه ارتباط دارند. هر دو بر رفتارها و عکس‌العمل شهروندان تأثیر می‌گذارند. فرهنگ سیاسی در واقع توزیع خاصی از ایستارها، ارزش‌ها، احساسات، اطلاعات و مهارت‌های سیاسی است که هم بر رفتار شهروندان و هم رهبران و حاکمان تأثیر می‌گذارد (آلموند و دیگران، ۱۳۷۱، ص ۷۱).

فرهنگ سیاسی، ارزش‌های سیاسی یک جامعه را تعیین می‌کند، مبانی مشروعیت نظام سیاسی را روشن می‌کند، در سطح و نوع تقاضاهای سیاسی افراد و گروه‌های یک جامعه مؤثر است، ممکن است افراد جامعه را مشارکت‌جو، فعال یا منفعل، پیرو، اقتدارگرا، دموکرات، مستبد، قومیت‌گرا، وفاق‌گرا و یا منازعه‌گرا بار آورد (مظفری، ۱۳۸۵، ص ۶۹).

در بُعد مسائل سیاسی کشور، موضوعات مختلفی مطرح هستند. معمولاً این موضوعات در دو سطح داخلی و خارجی مطرح می‌شوند. از جمله موضوعاتی که در هر دو سطح قابل طرح هست، مسئله مرزبندی سیاسی

است که در دو مؤلفه خطر نفوذ و تشویش افکار عمومی، می‌تواند مورد بحث قرار گیرد. مسئله هویت اسلامی، که در قالب شاخص‌هایی مانند عدالت‌طلبی، ساده‌زیستی مسئولان، کار و تلاش مخلصانه، طلب و پویایی علمی بی‌وقفه، ایستادگی قاطع در مقابل طمع‌ورزی و سلطه بیگانگان، دفاع از حقوق ملی، از حقوق ملت و مسئله ضرورت و اهمیت وحدت و همدلی گروه‌ها و جناح‌های سیاسی، از جمله مباحث مطرح در بُعد سیاست داخلی کشور هستند که ارتباط مستقیمی با استحکام درونی نظام دارند. در بُعد سیاست خارجه عزت، حکمت و مصلحت، سه اصل محوری است که رهبر معظم انقلاب، در سال‌های گذشته، به‌عنوان پایه‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مطرح کرده‌اند.

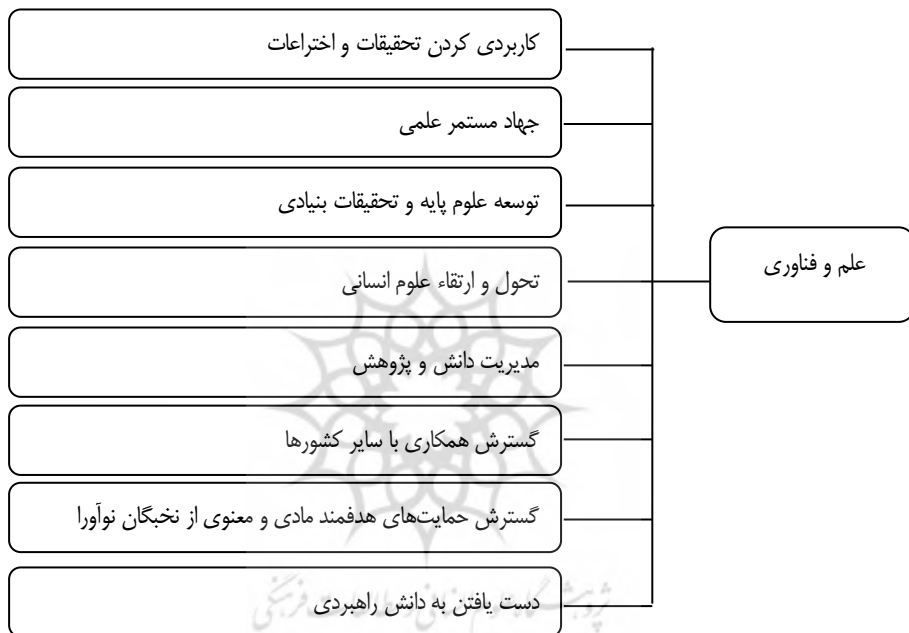
شکل ۷. مؤلفه‌های استحکام‌بخش قدرت سیاسی نظام جمهوری اسلامی

استحکام بُعد علمی و فناوری کشور

در جهان امروز، پیشرفت و توسعه کشورها بر مبنای علم و دانش استوار است. پژوهش و تولید علم و فناوری، از مهم‌ترین عناصر رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، صنعتی و سیاسی کشور به حساب می‌آید. علم و تکنولوژی در دنیای امروز، اصلی‌ترین سلاح کشورها در دنیای رقابتی کنونی محسوب می‌شود که روز به روز بر اهمیتشان افزوده می‌شود.

با توجه به اهمیت و نقش علم و فناوری در پیشرفت کشور، مقام معظم رهبری رهبر معظم همواره در سخنرانی‌های خود طی بیش از یک دهه گذشته، بر نقش محوری علم و فناوری و ضرورت برنامه‌ریزی برای توسعه آنها تأکید کرده، علاج دردها و مشکلات کشور را در پیشرفت علمی دانسته‌اند.

از دیدگاه جامعه‌شناختی در عصر جدید، دانش و فناوری، به‌عنوان پدیده اجتماعی و فرهنگی، که از شرایط محیطی متأثر است و به نوبه خود، بر آنها تأثیر می‌گذارد، مهم‌ترین مؤلفه قدرت جوامع در عرصه بین‌المللی محسوب می‌شود. از این رو، با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران، بر اساس چشم‌انداز بیست ساله خود، باید به قدرت اول منطقه تبدیل شود (محمدی الموتی، ۱۳۸۷، ص ۹)، رابطه علم و فناوری با استحکام و اقتدار نظام، یک رابطه معنادار و قابل توجه می‌باشد. مؤلفه‌های زیر از مجموعه بیانات رهبران انقلاب، به‌عنوان مؤلفه‌های تقویت اقتدار و استحکام بخش قدرت علمی و فناورانه کشور، احصا و شناسایی شده‌اند:

شکل ۸. مؤلفه‌های استحکام بخش قدرت علمی و فناوری نظام جمهوری اسلامی

مدل مفهومی تحقیق

استحکام ساخت درونی، یکی از ضرورت‌های راهبردی است که مقام معظم رهبری، همواره بر آن تأکید داشته، و آن را در قالب رهیافت بهینه‌سازی ساختار مورد اشاره قرار دادند. به عبارت دیگر، استحکام ساخت درونی، به معنای این است که حوزه‌های راهبردی بتوانند در سه فضای اجتماعی، سیاسی و نظامی، در یک کلیت قرار گیرند. همچنین، هم راستایی استحکام ساخت درونی با سه مؤلفه علم، تکنولوژی و قدرت، یک ضرورت تلقی می‌شود. برای ساخت مدل مفهومی تحقیق، از نظریات زیر استفاده شده است:

بیانات حضرت امام خامنه‌ای در موضوع استحکام ساخت درونی نظام، حوزه‌های مربوط به اقتصاد، سیاست، اجتماع، فرهنگ و علم کاملاً در این خصوص معرفی شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل ارزش قدرت، می‌توان به پنج بُعد سیاسی،

فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی، فناوری و نظامی توجه کرد. هر یک از این ابعاد، دارای مشخصاتی است که آن را از سایر ابعاد متمایز می‌کند و وجود شاخص‌ها در هر بُعد، هویت آن حوزه را تشکیل می‌دهد (بازن و همکاران، ۱۹۹۸، ص ۴۶). بررسی‌ها نشان می‌دهد که بین وابستگی متقابل، قدرت اقتصادی و وقوع و یا حل و فصل مناقشات بین‌المللی، رابطه وجود دارد. وابستگی متقابل از یک سو، عامل ظهور و مقوم مؤلفه‌های ایجادکننده قدرت اقتصادی است و از سوی دیگر، یک ابزار در خدمت دارندگان این قدرت قرار دارد (خادمی، ۱۳۹۰، ص ۱۴۱).

جدول ۱. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساخت درونی قدرت نظام

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
۰۱ روحیه و باور دینی	ساخت هویت دینی و ایرانی	روحیه و اعتماد به نفس ملی
	اعتقاد و باور دینی	بهره‌مندی از نظام عقیدتی ولایت‌مدار
	روحیه شهادت‌طلبی	باور به آخرت و معاد
	باور به آخرت و معاد	نظام آموزشی و تربیتی فراگیر و پویا و ارزش‌مدار
	نظام آموزشی و تربیتی فراگیر و پویا و ارزش‌مدار	دانش بومی و درون‌زای نظام علمی کشور
	دانش بومی و درون‌زای نظام علمی کشور	سازمان‌های فراگیر و مؤثر و مقبول
	سازمان‌های فراگیر و مؤثر و مقبول	حس رضایت‌مندی اجتماعی
	حس رضایت‌مندی اجتماعی	جمعیت زیاد
	جمعیت زیاد	ساخت حکومت مردم‌سالاری دینی
	۰۲ مشارکت سیاسی	ساخت حکومت مردم‌سالاری دینی
مشارکت سیاسی مردم		مشروعیت حقانیت‌محور نظام
مشروعیت حقانیت‌محور نظام		دیپلماسی فعال و روابط خوب جهانی
دیپلماسی فعال و روابط خوب جهانی		ثبات سیاسی
ثبات سیاسی		انسجام ملی و همبستگی یکایک جامعه
انسجام ملی و همبستگی یکایک جامعه		جمعیت فعال
۰۳ عدالت توزیعی	جمعیت فعال	عدالت توزیعی
	عدالت توزیعی	نیروی انسانی زیاد و متخصص
	نیروی انسانی زیاد و متخصص	
		استقلال در منابع اولیه
		منابع مالی متنوع
		اهداف مشخص و ملون
۰۴ موقعیت جغرافیایی	اهداف مشخص و ملون	موقعیت جغرافیایی و ژئوپولیتیکی ویژه
	موقعیت جغرافیایی و ژئوپولیتیکی ویژه	وسعت سرزمینی
	وسعت سرزمینی	هم‌بستگی اجتماعی مسئولان و مردم
	هم‌بستگی اجتماعی مسئولان و مردم	کارآمدی دولت
	کارآمدی دولت	مبارزه با فساد، فقر و تبعیض (سلامت نظام اداری)
۰۵ انسیجام اجتماعی	مبارزه با فساد، فقر و تبعیض (سلامت نظام اداری)	خودانگیزی
	خودانگیزی	توان بازدارندگی
	توان بازدارندگی	انسجام اجتماعی
	انسجام اجتماعی	همگرایی با محیط بیرونی
	همگرایی با محیط بیرونی	نقش‌یابی
	نقش‌یابی	ایله با تهدیدات نامتقارن
۰۶ ارتقای تکنولوژی	ایله با تهدیدات نامتقارن	ارتقای تکنولوژی دفاعی
	ارتقای تکنولوژی دفاعی	

بنابراین، با توجه به نظریات اشاره شده، می‌توان پنج حوزه اقتصادی، سیستم‌های اجتماعی، سیاسی، نظامی و دفاعی و تکنولوژی را به‌عنوان ابعاد و حوزه‌های اصلی استحکام ساخت درونی نظام انتخاب کرد.

استحکام ساخت درونی نظام

شکل ۹. مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری این پژوهش، شامل ۱۳ نفر از خبرگان و کارشناسان می‌باشد که با استفاده از روش دلفی فازی، دیدگاه‌های آنان استخراج گردیده، مورد پالایش قرار گرفته است. برای استخراج شاخص‌ها و تدوین مدل مفهومی، علاوه بر استفاده از ادبیات تحقیق، از تکنیک دلفی فازی با طی مراحل زیر استفاده شده است:

پرسش‌نامه این پژوهش با هدف کسب نظر خبرگان، راجع به میزان موافقت آنان با مؤلفه‌ها و معیارهای مدل طراحی شده است. از این رو، خبرگان از طریق متغیرهای کلامی نظیر خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد، میزان موافقت خود را ابراز نموده‌اند. از آنجایی که خصوصیات متفاوت افراد، بر تعابیر ذهنی آنها نسبت به متغیرهای کیفی مؤثر است، لذا با تعریف دامنه متغیرهای کیفی، خبرگان با ذهنیت یکسان به سؤال‌ها پاسخ دادند (عارف‌نژاد، ۱۳۹۶، ص ۱۶۱). این متغیرها، با توجه به جدول ۲ به شکل اعداد فازی، مثلی تعریف شده‌اند:

جدول ۲. اعداد فازی مثلی متغیرهای کلامی

متغیرهای کلامی	عدد فازی مثلی	عدد فازی قطعی شده
خیلی زیاد	(۰ و ۰/۲۵)	(۰/۹۳۷۵)
زیاد	(۰/۱۵ و ۰/۷۵)	(۰/۷۵)
متوسط	(۰/۲۵ و ۰/۷۵)	(۰/۵)
کم	(۰/۱۵ و ۰/۲۵)	(۰/۲۵)
خیلی کم	(۰ و ۰/۱۵)	(۰/۰۶۲۵)

در جدول فوق، اعداد فازی قطعی شده، با استفاده از فرمول مینکوسکی محاسبه می‌شود (فروزنده دهکردی، ۱۳۹۰، ص ۲۲).

$$\text{فرمول (۱): فرمول مینکوسکی: } x = m + (b-a)/4$$

تجزیه و تحلیل داده‌ها

نظرسنجی مرحله نخست

در این مرحله، مدل مفهومی ارائه شده، همراه با شرح مؤلفه‌ها، معیارها و زیرمعیارها به اعضای گروه خبره ارسال گردید و میزان موافقت آنان با هریک از مؤلفه‌های اخذ شده، نقطه‌نظرات پیشنهادی و اصلاحی آنان جمع‌بندی شده است. با توجه به گزینه‌های پیشنهادی و متغیرهای زبانی تعریف شده در پرسش‌نامه، نتایج حاصل از بررسی پاسخ‌های ارائه شده در جدول جدول ۳ ارائه گردیده است:

$$\text{فرمول (۲): } A_i = (a_1^{(i)}, a_2^{(i)}, a_3^{(i)}), i = 1, 2, 3, \dots, n$$

$$\text{فرمول (۳): } A_{ave} = (m_1, m_2, m_3) = \left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_1^{(i)}, \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n a_2^{(i)}, \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n a_3^{(i)}\right)$$

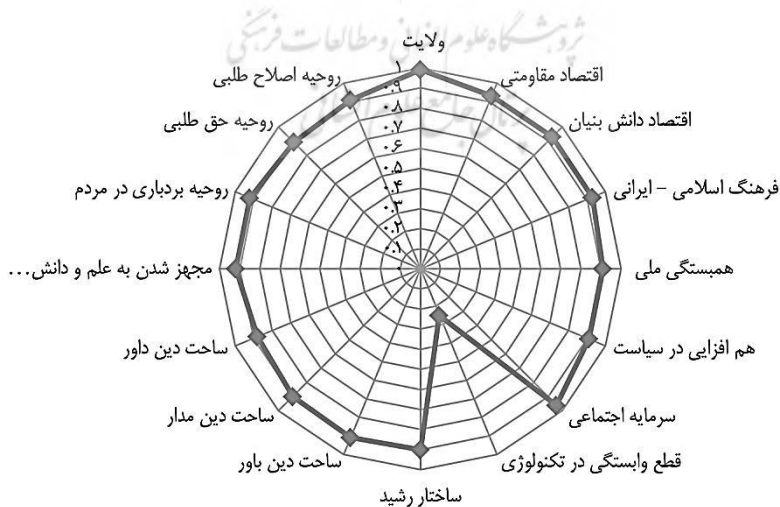
جدول ۳. نتایج شمارش پاسخ‌های مرحله نخست نظرسنجی

میزان موفقیت				مؤلفه‌ها		
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مؤلفه‌ها	ردیف
					ولایت فقیه	۱
	۲				اقتصاد مقاومتی	۲
	۲				اقتصاد دانش بنیان	۳
	۱	۱			فرهنگ اسلامی - ایرانی	۴
	۱				همبستگی ملی	۵
	۱				سرمایه اجتماعی	۶
	۲				هم‌افزایی در سیاست	۷
۲	۲	۹			قطع وابستگی در تکنولوژی	۸
	۴				ساختار رشید	۹
	۱				ساحت دین‌باور	۱۰
	۱				ساحت دین‌مدار	۱۱
	۱				ساحت دین‌داور	۱۲
	۱				علم	۱۳
	۱				روحیهٔ بردباری در مردم	۱۴
					ایمان مردم	۱۵
	۲				روحیهٔ حق‌طلبی در آحاد جامعه	۱۶
	۱				روحیهٔ اصلاح‌گری در آحاد جامعه	۱۷

جدول ۴. میانگین دیدگاه‌های خبرگان حاصل از نظرسنجی نخست

ردیف	مؤلفه‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)			میانگین فازی زدایی شده (X)
۱	ولایت فقیه	۰/۱۷	۰/۱۳	۱	۱
۲	اقتصاد مقاومتی	۰/۱۶	۰/۰۸	۰/۹۴	۰/۹۳
۳	اقتصاد دانش بنیان	۰/۱۵	۰/۰۵	۰/۹۴	۰/۹۳
۴	فرهنگ اسلامی - ایرانی	۰/۱۵	۰/۱۳	۰/۹۴	۰/۹۳
۵	همبستگی ملی	۰/۱۵	۰/۰۶	۰/۹۳	۰/۹۱
۶	سرمایه اجتماعی	۰/۱۶	۰/۰۷	۰/۹۷	۰/۹۶
۷	هم‌افزایی در سیاست	۰/۱۶	۰/۱۱	۰/۹۳	۰/۹۱
۸	قطع وابستگی در تکنولوژی	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۲۵	۰/۲۵
۹	ساختار رشید	۰/۱۵	۰/۱۱	۰/۹۱	۰/۹۰
۱۰	ساحت دین‌باور	۰/۱۲	۰/۱۵	۰/۹۱	۰/۹۱
۱۱	ساحت دین‌مدار	۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۹۰	۰/۹۰
۱۲	ساحت دین‌داور	۰/۱۶	۰/۱	۰/۸۹	۰/۸۸
۱۳	علم	۰/۱۶	۰/۱۱	۰/۹۲	۰/۹۲
۱۴	روحیه بردباری در مردم	۰/۱۲	۰/۱۱	۰/۹۴	۰/۹۲
۱۵	ایمان مردم	۰/۱۲	۰/۰۵	۱	۱
۱۶	روحیه حق‌طلبی در آحاد جامعه	۰/۱۲	۰/۰۴	۰/۲۵	۰/۸۹
۱۷	روحیه اصلاح‌گری در آحاد جامعه	۰/۱۶	۰/۱۱	۰/۹۴	۰/۹۱

در جدول ۴، میانگین فازی مثلثی با استفاده از فرمول محاسبه شده و سپس، با استفاده فرمول مینکوسکی فازی زدایی شده است. میانگین قطعی به دست آمده بیانگر شدت موافقت خبرگان با هریک از مؤلفه‌های مدل مفهومی پژوهش می‌باشد.

شکل ۱۰. نتایج مرحله اول نظرسنجی خبرگان

همانگونه که جدول ۴ و شکل ۱۰ نشان می‌دهد، بیشترین میزان موافقت خبرگان با دو مؤلفه «رهبری و مدیریت جامعه بر اساس اصل ولایت فقیه» و «ایمان مردم» می‌باشد.

با توجه به اینکه در پرسش‌نامه، علاوه بر سؤالات بسته، دیدگاه‌های خبرگان در قالب سؤالات باز نیز اخذ گردیده، پس از پالایش نقطه نظرهای ارائه شده و برگزاری جلسات حضوری با آنان و با مشورت استادان راهنما، شاخص‌های زیر اضافه شد:

۱. «سبک زندگی»؛ ۲. «صرفه‌جویی»؛ ۳. «اصلاح الگوی مصرف»؛ ۴. «مدیریت جهادی».

نظرسنجی مرحله دوم

در این مرحله، ضمن اعمال تغییرات لازم در مؤلفه‌ها، معیارها و زیرمعیارهای مدل، پرسش‌نامه دوم تهیه گردیده، همراه با نقطه‌نظر قبلی هر فرد و میزان اختلاف آنان، با دیدگاه سایر خبرگان، مجدداً به اعضای گروه خبره ارسال گردید. در مرحله دوم، اعضای گروه خبره، با توجه به نقطه‌نظرات سایر اعضای گروه و همچنین، با توجه تغییرات اعمال شده در مؤلفه‌ها، معیارها و زیرمعیارها، مجدداً به سؤالات ارائه شده پاسخ دادند که نتایج آن در جدول شماره ۵ ارائه شده است. نتایج شمارش این پاسخ‌ها همچون مرحله اول با استفاده از فرمول‌های شماره ۱، ۲ و ۳ مورد تحلیل قرار گرفته و در جدول شماره ۶ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج شمارش پاسخ‌های مرحله دوم نظرسنجی

میزان موفقیت					مؤلفه‌ها	
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مؤلفه‌ها	ردیف
۱۳					ولایت فقیه	۱
۱۱	۲				اقتصاد مقاومتی	۲
۱۲	۱				اقتصاد دانش‌بنیان	۳
۱۱	۲				فرهنگ اسلامی - ایرانی	۴
۱۲	۱				همبستگی ملی	۵
۱۱	۲				سرمایه اجتماعی	۶
۱۰	۲	۱			هم‌افزایی در سیاست	۷
۱۰	۳				قطع وابستگی در تکنولوژی	۸
۱۰	۲	۱			ساختار رشید	۹
۱۰	۳				ساحت دین‌پاور	۱۰
۱۰	۳				ساحت دین‌مدار	۱۱
۱۲	۱				ساحت دین‌داور	۱۲
۱۲	۱				علم	۱۳
۱۲	۱				روحیهٔ بردباری در مردم	۱۴
۱۳					ایمان مردم	۱۵
۱۲	۱				روحیهٔ حق‌طلبی در آحاد جامعه	۱۶
۱۲	۱				روحیهٔ اصلاح‌گری در آحاد جامعه	۱۷
۱۱	۲				سبک زندگی	۱۸
۱۰	۳				صرفه‌جویی	۱۹
۱۱	۲				اصلاح الگوی مصرف	۲۰
۱۱	۱	۱			مدیریت جهادی	۲۱

با توجه به دیدگاه‌های ارائه شده در مرحله اول و مقایسه آن با نتایج این مرحله، در صورتی که اختلاف بین دو مرحله، کمتر از حد آستانه «خیلی کم» (۰/۱) باشد، فرایند نظرسنجی متوقف می‌شود (چنگ‌لین، ۲۰۰۲، ص ۱۴۷).

با توجه به فرمول (۴):

میزان اختلاف بین مراحل اول و دوم به شکل زیر می‌باشد:

جدول ۶. میانگین دیدگاه‌های خبرگان حاصل از نظرسنجی دوم

ردیف	مولفه‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)			میانگین فازی زدایی شده (X)
۱	ولایت فقیه	۰/۱۱	۰/۱۵	۱	۱
۲	اقتصاد مقاومتی	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۹۱	۰/۹۰
۳	اقتصاد دانش‌بنیان	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۱	۰/۹۱
۴	فرهنگ اسلامی - ایرانی	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۴	۰/۹۴
۵	همبستگی ملی	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۴	۰/۹۴
۶	سرمایه اجتماعی	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۹۵	۹۵
۷	هم‌افزایی در سیاست	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۹۱	۰/۹۱
۸	قطع وابستگی در تکنولوژی	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۸۵	۰/۸۶
۹	ساختار رشد	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۴	۰/۹۳
۱۰	ساحت دین‌باور	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۱	۰/۹۰
۱۱	ساحت دین‌مدار	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۱	۰/۹۰
۱۲	ساحت دین‌داور	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۹۳	۰/۹۲
۱۳	علم	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۹۱	۰/۹۱
۱۴	روحیه بردباری در مردم	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۱	۰/۹۱
۱۵	ایمان مردم	۰/۱۱	۰/۱۲	۱	۱
۱۶	روحیه حق‌طلبی در آحاد جامعه	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۳	۰/۹۲
۱۷	روحیه اصلاح‌گری در آحاد جامعه	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۶	۰/۹۵
۱۸	سبک زندگی	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۸۹	۰/۸۹
۱۹	صرفه‌جویی	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۴	۰/۹۵
۲۰	اصلاح الگوی مصرف	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۴	۹۳
۲۱	مدیریت جهادی	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۳	۰/۹۲

با توجه به فرمول شماره ۴، میزان اختلاف بین مراحل اول و دوم به شکل زیر می‌باشد:

جدول ۷. میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله اول و دوم

ردیف	مؤلفه‌ها	مرحله اول	مرحله دوم	اختلاف مرحله اول و دوم
۱	ولایت فقیه	۱	۱	۰
۲	اقتصاد مقاومتی	۰/۹۳	۰/۹۰	-۰/۰۳
۳	اقتصاد دانش‌بنیان	۰/۹۳	۰/۹۱	-۰/۰۲
۴	فرهنگ اسلامی - ایرانی	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۰۱
۵	همبستگی ملی	۰/۹۱	۰/۹۴	-۰/۰۳
۶	سرمایه اجتماعی	۰/۹۶	۰/۹۵	-۰/۰۱
۷	هم‌افزایی در سیاست	۰/۹۱	۰/۹۱	۰
۸	قطع وابستگی در تکنولوژی	۰/۲۵	۰/۸۶	-۰/۵۱
۹	ساختار رشید	۰/۹۰	۰/۹۳	-۰/۰۳
۱۰	ساحت دین‌باور	۰/۹۱	۰/۹۰	-۰/۰۱
۱۱	ساحت دین‌مدار	۰/۹۰	۰/۹۰	۰
۱۲	ساحت دین‌داور	۰/۸۸	۰/۹۲	-۰/۰۴
۱۳	علم	۰/۹۲	۰/۹۱	-۰/۰۱
۱۴	روحیهٔ بردباری در مردم	۰/۹۲	۰/۹۱	-۰/۰۱
۱۵	ایمان مردم	۱	۱	۰
۱۶	روحیهٔ حق‌طلبی در آحاد جامعه	۰/۸۹	۰/۹۲	-۰/۰۳
۱۷	روحیه اصلاح‌گری در آحاد جامعه	۰/۹۱	۰/۹۵	-۰/۰۴
۱۸	سبک زندگی	-	۰/۸۹	-
۱۹	صرفه‌جویی	-	۰/۹۵	-
۲۰	اصلاح الگوی مصرف	-	۹۳	-
۲۱	مدیریت جهادی	-	۰/۹۲	-

همان‌گونه که جدول فوق نشان می‌دهد، به غیر از مؤلفه‌های ۸، ۱۸، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ در سایر مؤلفه‌ها، اعضای گروه خبره به وحدت نظر رسیده‌اند و میزان اختلاف نظر در مراحل اول و دوم، کمتر از حد آستانه «خیلی کم» (۰/۱) بوده، نظرسنجی در خصوص مؤلفه‌های فوق متوقف گردید (چنگ‌لین، ۲۰۰۲، ص ۱۴۷).

نظرسنجی مرحله سوم

در این مرحله، ضمن اعمال تغییرات لازم در مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدل، پرسش‌نامه سوم تهیه گردید، همراه با نقطه نظر قبلی هر فرد و میزان اختلاف آنها با میانگین دیدگاه سایر خبرگان (همانند جدول شماره ۷)، مجدداً به خبرگان ارسال گردید. با این تفاوت که در این مرحله، از ۱۹ شاخص موجود در مرحله قبل، ۶ مورد متوقف گردیده و نظرسنجی در مورد ۴ مؤلفه باقیمانده صورت گرفته است.

جدول ۸. نتایج شمارش پاسخ‌های مرحله سوم نظرسنجی

ردیف	مؤلفه‌ها	میزان موفقیت			
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
۱۱	ساحت دین مدار	۱۰	۳		
۱۲	ساحت دین داور	۱۲	۱		
۱۳	علم	۱۲	۱		
۱۴	روحیهٔ بردباری در مردم	۱۲	۱		
۱۵	ایمان مردم	۱۳			
۱۶	روحیهٔ حق طلبی در آحاد جامعه	۱۲	۱		
۱۷	روحیهٔ اصلاح گری در آحاد جامعه	۱۲	۱		
۱۸	سبک زندگی	۱۱	۲		
۱۹	صرفه جویی	۱۳	۰		
۲۰	صلاح الگوی مصرف	۱۲	۱		
۲۱	مدیریت جهادی	۱۲	۱		

ردیف	مؤلفه‌ها	میزان موفقیت			
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
۱	ولایت فقیه	۱۳			
۲	اقتصاد مقاومتی	۱۱	۲		
۳	اقتصاد دانش بنیان	۱۲	۱		
۴	فرهنگ اسلامی - ایرانی	۱۱	۲		
۵	همبستگی ملی	۱۲	۱		
۶	سرمایه اجتماعی	۱۱	۲		
۷	هم افزایی در سیاست	۱۰	۲	۱	
۸	قطع وابستگی در تکنولوژی	۱۱	۲		
۹	ساختار رشید	۱۰	۲	۱	
۱۰	ساحت دین باور	۱۰	۳		

ادامه...

با توجه به فرمول شماره ۱، ۲ و ۳، میانگین فازی نتایج شمارش داده‌ها در جدول فوق به شکل زیر به دست آمده است.

جدول ۹. میانگین دیدگاه‌های خبرگان حاصل از نظرسنجی سوم

۱۱	ساحت دین مدار	۰/۰۴	۰/۱۶	۰/۸۸	۰/۸۷
۱۲	ساحت دین داور	۰/۰۲	۰/۱۶	۰/۸۹	۰/۸۸
۱۳	علم	۰/۱۱	۰/۰۸	۰/۹۴	۰/۹۳
۱۴	روحیهٔ بردباری در مردم	۰/۰۶	۰/۱۵	۰/۹۳	۰/۹۲
۱۵	ایمان مردم	۰/۰۴	۰/۱۶	۱	۱
۱۶	روحیهٔ حق طلبی در آحاد جامعه	۰/۰۲	۰/۱۶	۰/۸۹	۰/۸۸
۱۷	روحیهٔ اصلاح گری در آحاد جامعه	۰/۱۱	۰/۰۸	۰/۹۴	۰/۹۳
۱۸	سبک زندگی	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۹۵	۰/۹۵
۱۹	صرفه جویی	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۹۴	۰/۹۵
۲۰	اصلاح الگوی مصرف	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۴	۹۳
۲۱	مدیریت جهادی	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۹۴	۰/۹۵

ردیف	مؤلفه‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)		میانگین فازی زدایی شده (X)
		۰/۰۶	۰/۱۴	
۱	ولایت فقیه	۰/۰۶	۰/۱۴	۱
۲	اقتصاد مقاومتی	۰/۰۶	۰/۱۵	۰/۹۲
۳	اقتصاد دانش بنیان	۰/۰۲	۰/۱۵	۰/۹۴
۴	فرهنگ اسلامی - ایرانی	۰/۱۱	۰/۰۷	۰/۹۴
۵	همبستگی ملی	۰/۰۸	۰/۱۵	۰/۹۵
۶	سرمایه اجتماعی	۰/۰۳	۰/۱۴	۰/۹۳
۷	هم افزایی در سیاست	۰/۰۱	۰/۱۶	۰/۹۲
۸	قطع وابستگی در تکنولوژی	۰/۰۲	۰/۱۵	۰/۹۱
۹	ساختار رشید	۰/۰۵	۰/۱۵	۰/۹۴
۱۰	ساحت دین باور	۰/۰۶	۰/۱۵	۰/۹۳

با توجه به فرمول شماره ۴ چنگ لین، میزان اختلاف نظر خبرگان در مراحل دوم و سوم به شرح جدول زیر

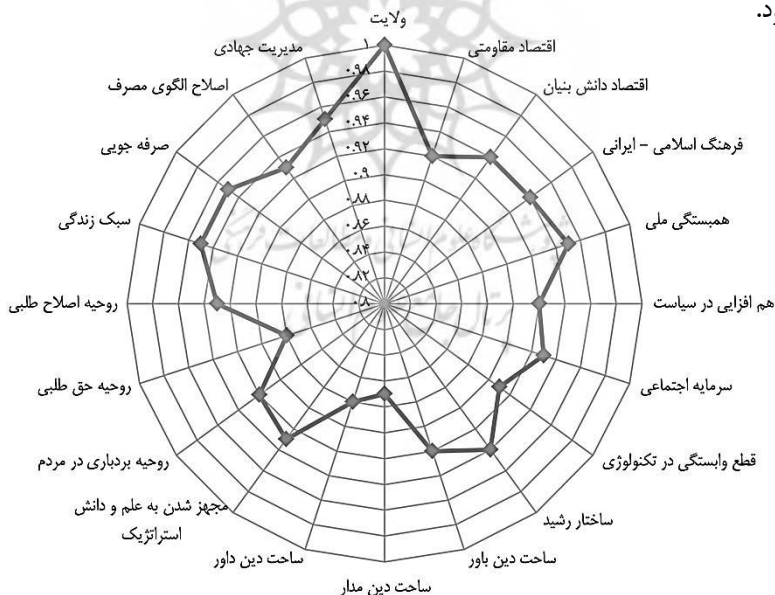
می‌باشد:

جدول ۱۰. میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله دوم و سوم

۱۰	ساحت دین باور	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۰۲
۱۱	ساحت دین مدار	۰/۹۰	۰/۸۷	۰/۰۳
۱۲	ساحت دین داور	۰/۹۲	۰/۸۸	۰/۰۴
۱۳	علم	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۰۲
۱۴	روحیه بردباری در مردم	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۰۱
۱۵	ایمان مردم	۱	۱	۰
۱۶	روحیه حق طلبی در آحاد جامعه	۰/۹۲	۰/۸۸	۰/۰۴
۱۷	روحیه اصلاح گری در آحاد جامعه	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۰۲
۱۸	سبک زندگی	۰/۸۹	۰/۹۵	۰/۰۶
۱۹	صرفه جویی	۰/۹۵	۰/۹۵	۰
۲۰	اصلاح الگوی مصرف	۰/۹۳	۰/۹۳	۰
۲۱	مدیریت جهادی	۰/۹۲	۰/۹۵	۰/۰۳

ردیف	مؤلفه‌ها	مرحله ۲	مرحله ۳	اختلاف مرحله ۲ و ۳
۱	ولایت فقیه	۱	۱	۰/۰۴
۲	اقتصاد مقاومتی	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۰۲
۳	اقتصاد دانش بنیان	۰/۹۱	۰/۹۴	۰/۰۳
۴	فرهنگ اسلامی - ایرانی	۰/۹۴	۰/۹۴	۰
۵	همبستگی ملی	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۰۱
۶	سرمایه اجتماعی	۹۵	۰/۹۳	۰/۰۲
۷	هم افزایی در سیاست	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۰۱
۸	قطع وابستگی در تکنولوژی	۰/۸۵	۰/۹۱	۰/۰۶
۹	ساختار رشید	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۰۱

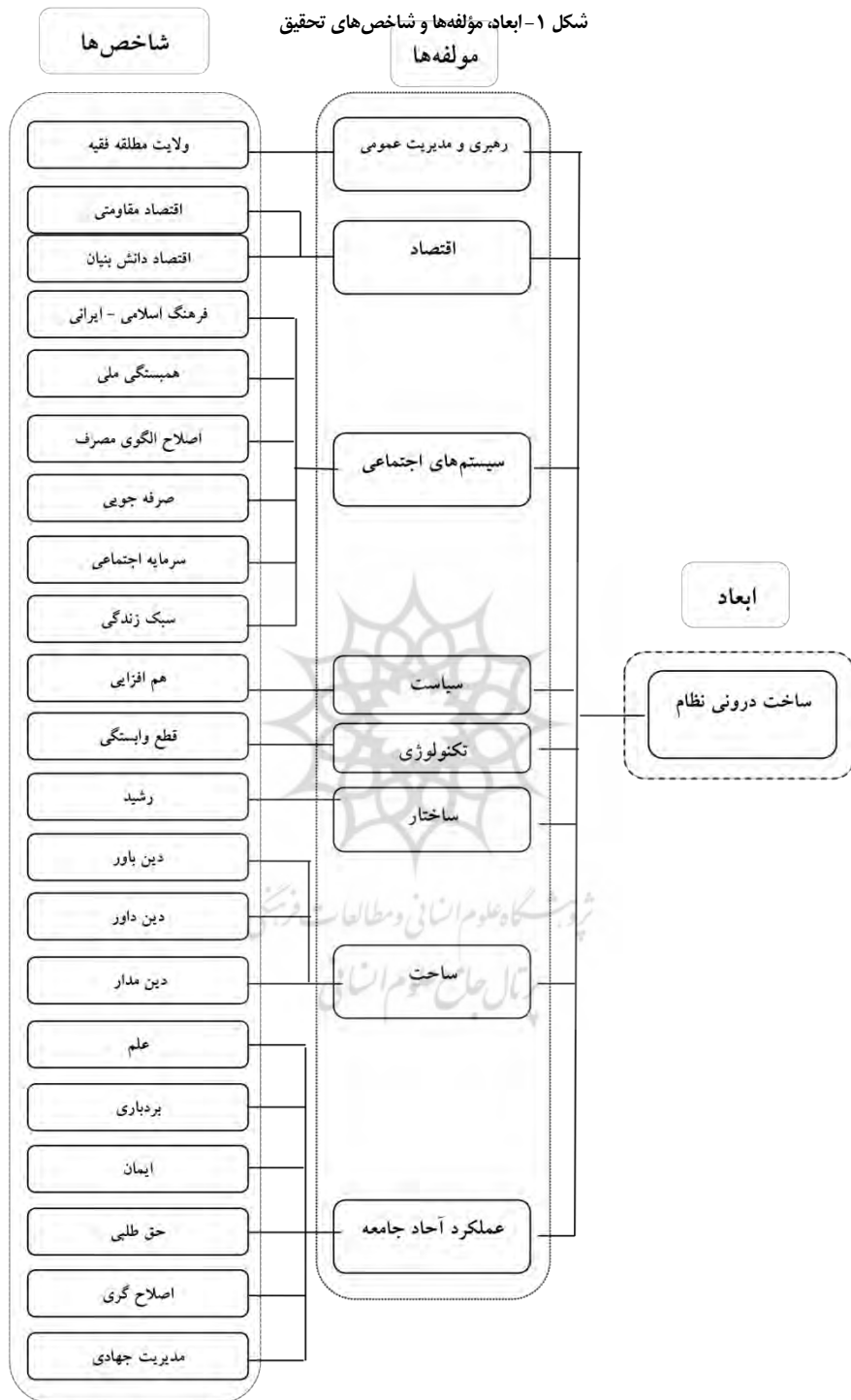
جدول فوق، نشان می‌دهد، میزان اختلاف نظر خبرگان در مراحل دوم و سوم، در تمامی موارد کمتر از حد آستانه «خیلی کم» (۰/۱) می‌باشد. از این رو، تمام شاخص‌ها در مدل باقی می‌مانند و نظرسنجی در این مرحله متوقف می‌شود.

شکل ۱۱. مقایسه نتایج مراحل دوم و سوم نظرسنجی

با توجه به سه مرحله نظرسنجی از خبرگان، در مدل نهایی تحقیق ۲۱ مؤلفه در مدل باقی ماندند که در نمودار زیر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها معرفی شده‌اند.

شکل ۱- ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تحقیق

نتیجه‌گیری

اهمیت و ضرورت استحکام ساخت درونی نظام، کاملاً از بیانات مقام معظم رهبری و شرایط داخل و خارج کشور و منطقه خاورمیانه و جامعه بین‌الملل قابل درک است. برای رسیدن به این استحکام، پارادایم مبتنی بر منابع، ظرفیت‌ها و توانایی‌های کشور، به‌عنوان چارچوب نظری تحقیق انتخاب شد. پس از احصای معیارهای لازم از ادبیات تحقیق، طی سه مرحله و با تکنیک دلفی فازی، از خبرگان نظرسنجی به عمل آمد. تجزیه و تحلیل، همزمان داده‌ها، در این روش نشان داد که استحکام ساخت درونی نظام، از ۸ مؤلفه و ۲۱ شاخص تشکیل شده است. وجود رهبری مبتنی بر ولایت فقیه، برای اداره و مدیریت جامعه، تکیه بر تولید داخلی و اقتصاد مقاومتی، تولید علم و فناوری و قطع وابستگی به خارج، از جمله مهم‌ترین نتایج این تحقیق به شمار می‌آید و در تقویت و استحکام ساخت درونی نظام نقش کلیدی دارند. باید مؤلفه ساخت نظام فلسفی حاکم بر آن، مبتنی بر دین باشد (دین باور). نظام حقوقی آن بر مبنای آموزه‌های دین (دین مدار) و نظام هنجاری و کارکردی آن، مطابق و هماهنگ با دین و خواسته‌های آن باشد (دین داور). مطلوب دین، یعنی آرمانی و غایات و اهداف آن باید مبتنی بر دین بوده، و به لحاظ ساختاری یک ساختار کامل، موزون و استوار باشد که بر مبنای دانش و حکمت بوده، از هر جهت ظرفیت و قابلیت لازم را دارد (رشید) «و لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ اسْتَوَى آتَيْنَاهُ وَ كَلَّمَا وَ عَلِيٌّ» (قصص: ۲۸ و ۱۴)؛ (احمدی، ۱۳۹۰، ص ۲۹۲-۲۸۸).

فضای گفتمانی و فرهنگ حاکم بر آن باید فضا و فرهنگ توحیدی باشد و بسترها و زمینه‌های موجود آن، بر پایه عدالت بنا شده، سیستم‌ها و زیر سیستم‌های آن در حالت تعادل و تسویه‌اند. کارکرد آن، رشد‌دهندگی، پویایی و بالندگی باشد (جن: ۲؛ اسراء: ۹). برای سایر جوامع و ملت‌ها الگوست. به لحاظ پیشرفت‌های فراوان و منطقی، جذابیت‌هایی لازم را دارد که قابلیت نظریه‌هایی برای دیگران را در خود جمع کرده، و امر به معروف و نهی از منکر می‌کند (آل عمران: ۱۱۰). با رقبای غیر معاند خود (آل عمران: ۶۴)، در درون خود (آل عمران: ۱۰۳؛ حجرات: ۱۰)، در بیرون خود (مائده: ۵۴؛ انفال: ۶۰)، با معاندان (فتح: ۳۹) «اشداء علی الکفار» باشد. نوع روابط و شیوه رهبری، بر پایه ولایت رسول و ولایت امر بوده، از انتقادی کامل، خودکفایی و خوداتکایی در همه ابعاد برخوردار است (نساء: ۱۴۱؛ آل عمران: ۳۹؛ آل عمران: ۱۰۰).

خود دارای تزکیه نفس، در قبال خدا وظیفه عبودیت، در قبال ولی، محبت و پیروی، در قبال دیگران، تعاون و خیرخواهی مسئولانه، در قبال جامعه، مشارکت و مسئولیت‌پذیری اصلاگرانه، در قبال ملیت، تسخیر نیایی و استخلافی و بهره‌برداری کفافی و قانعانه و در نهایت، همه تلاش‌ها و شاخص‌های اصلی رفتاری نظام اسلامی برای خدا و در راه خداست (مائده: ۵۴).

منابع

- خادمی، سیدموسی، ۱۳۹۰، *تهدیدات اقتصاد ملی*، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی (داعا).
- فرازی، صادق، ۱۳۸۴، «نگاهی به ضرورت وجود نیروهای مسلح از منظر منابع دینی و قانونی»، *حصون*، ش ۵، ص ۱۵۰-۱۴۱.
- مظفری، آیت، ۱۳۸۵، «فرهنگ سیاسی در نگاه مقام معظم رهبری حصون»، *حصون*، ش ۷، ص ۹۱-۶۶.
- محمدی الموتی، محسن، ۱۳۷۱، «جنگ روانی غرب و فناوری هسته ای ایران». *کیهان* ۲۶ آذر ۱۳۸۷، موجود در: <http://revolution.pchi.ir>
- عارف نژاد، محسن، ۱۳۹۶، «شناسایی و اولویت بندی مولفه‌های شایستگی‌های مدیران مدارس با تاکید بر مدیریت اسلامی»، *مدیریت مدرسه*، دوره پنجم، شماره اول.
- فرزنده دهکردی، ۱۳۹۰، «استخراج خدمات عمومی قابل الکترونیکی شدن در کشور ایران و اولویت بندی آنها به روش فازی»، *مدیریت فردا*، سال دهم، شماره ۲۶.
- احمدی، محمدرضا، ۱۳۹۰، *توسعه انسانی از نگاه اسلام*، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- هکس، آرنولد و نیکلاس مجلوف، ۱۳۹۳، *مدیریت استراتژیک*، ترجمه غلامرضا معمارزاده و دیگران. تهران، اندیشه‌های گهربار.
- حسینی خامنه‌ای، سیدعلی، ۱۴ خرداد ۹۱، *بیانات در مراسم گرامیداشت بیست و سومین سالگرد رحلت حضرت امام خمینی* ع.
- ، ۱۲ مرداد ۱۳۹۲، *بیانات در مراسم تنفیذ حکم یازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران بیست و پنجم ماه مبارک رمضان ۱۴۳۴*.
- ، ۹ اردیبهشت ۱۳۹۴، *بیانات در دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور به مناسبت روز کارگر (۱)*.
- ، ۱۶، تیر، ۱۳۹۳، *بیانات در دیدار مسئولان نظام*.
- ، ۲۰ شهریور ۹۲ *بیانات در دیدار کارگران حج*.
- ، ۲۲ اردیبهشت ۸۲، *بیانات در دیدار اساتید دانشگاه شهید بهشتی*.
- ، ۲۶ شهریور ۹۲، *بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی*.
- ، ۳۰ تیر ماه سال ۹۲، *بیانات دیدار مسئولان و کارگزاران نظام*.
- ، ۱۷ مهر ماه ۹۲، *بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفتمین همایش ملی طغان جوان*.
- A, Wolfers, 1962, *Discord and Collab ration*. Baltimore: John Hopkins Press.
- Andre M.Scott, 1965, *the Revolution in Statecraft: Informal Penetration*, New York: Random House.
- Bruce Russett & Harvey Starr, 1992, *World Politics: The Menu for choice*, 4th ed, New York: W.H. Freeman.
- Buzen, Barry, Ole Weaver, Jaap de Wilde, 1998, *Security: A New Framework For Analysis*, London, Lynner publishers.
- David J.Finaly, 1967, Ole R. Holsti, and *Super Power Strategic in Politics*, Chicago: and McNally.
- Rothgeb Jr, **John M**, 1993, *Defining Power: Influence and Force in the Contemporary International System*. New York: St Martin's Press.
- V. Van Duke, 1968, *International Politics* znaled. (Bombay Vakils Feller 8 Simons Privateltd).
- William H.Riker, 1964, *American Political Science Review*.
- Cheng, CH. & Hsue, Y., 2002, Evaluating the best mail battle tank using fuzzy decision theory, *European Journal of Operational Research*, 142 (1), 142-174